

Навчання учнів ліцею мовленнєвих жанрів на уроках української мови:
аналітичний аспект

Галаєвська Л.В. мол.каук. співробітник

Перетворення в системі сучасної освіти зумовили і трансформацію її мети – сформувати різнобічно розвинену, ініціативну, конкурентоспроможну, соціально мобільну особистість, яка в майбутньому зможе самореалізуватися в умовах динамічного розвитку інформаційного суспільства, особистість, якій притаманна культура спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності та яка володіє засобами самовираження, уміє сприймати, аналізувати і продукувати тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення залежно від комунікативної ситуації.

Все більше уваги приділяється реалізації жанрового аспекту навчання української мови. Перехід здобувачів освіти до жанрового шабля комунікативної рефлексії дає змогу наблизити їх до реальної мовленнєвої практики.

Основою формування жанрової обізнаності старшокласників стають такі чинники: поглиблення знань про мовленнєву ситуацію, змістово-композиційні, лінгвостилістичні особливості жанрів. Засвоївши параметри характеристики жанрових різновидів у їх взаємозв'язку, вони здобувають основу для конструювання власних висловлювань у певному жанровому контексті. Потенціал вивчення мовленнєвих жанрів може бути реалізований за умови створення відповідної методики з урахуванням зазначених аспектів роботи.

Вивчення й аналіз психологічної, лінгвістичної та методичної літератури, а також результати спостережень, проведених під час теоретико-моделювального етапу експерименту, дали змогу виявити певні суперечності між рівнем володіння теоретичними знаннями про мовленнєві жанри і здатністю їх реалізувати у практичній діяльності.

Результати, здобуті під час анкетування вчителів і учнів, виконання учнями контрольних вправ і завдань засвідчили, що рівень засвоєння жанрових характеристик, уміння вибирати певний жанр мовлення з огляду на його мету і функцію, відповідні мовно-стилістичні засоби не є достатнім. Низький рівень практичних знань (20,1%) стає проблемою, розв'язання якої потребує ефективної організації вивчення мовленнєвих жанрів на уроках української мови.

Матеріали теоретико-моделювального етапу підтвердили доцільність спеціальної організації процесу навчання старшокласників, чому сприятиме система вправ і завдань щодо кожного жанру.

Грунтуючись на результатах констатувального зрізу ми дійшли висновку, що основою розроблених комплексних вправ і завдань мають стати тексти, добір яких здійснюватиметься за такими критеріями: тематично-змістовим, структурно-композиційним, інформаційним, мовно-функціональним, психологічним, адаптивним.

Основою навчання української мови з урахуванням жанрового аспекту стане система вправ і завдань аналітичного, аналітико-синтетичного, конструктивного і творчого характеру. Аналітико-синтетичні вправи відкривають можливості для формування в учнів мовленнєвих умінь, спрямованих на часткову синтетичну діяльність: створення фрагмента тексту на основі запропонованого, поширення вихідного тексту, зміна окремих текстових фрагментів, аналіз конкретного друкованого чи аудіо- або відеоматеріалу в формі тексту на основі власної мовленнєвої поведінки тощо. Вправи творчого характеру дають змогу залучити учнів до креативної діяльності.

Обов'язковою вимогою до організації роботи над мовленнєвими жанрами має стати моделювання різних комунікативних ситуацій, у яких здобувач освіти виявлятиме здатність розв'язувати різноманітні завдання засобами мови.